

СРЕДНО ОУЧИЛИЩЕ
„ХРИСТО СМИРНЕНСКИ“

4180 ХИСАРЯ, бул. „Христо Ботев“ № 43,
тел.: 0337 6 2172 ; 0337 6 2173, факс 0337 6 2172;
e-mail: soufsh@abv.bg

УТВЪРЖДАВАМ:

**МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ
НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ
МЕЖДУ ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В
СУ „ХРИСТО СМИРНЕНСКИ“
ГР. ХИСАРЯ**

Изготвил: Т. Стоянов

Целта на училищния механизъм за противодействие на тормоза е успешно да намали факторите, които са свързани със средата в училище и допринасят за проявата на агресия, както и за утвърждаване на агресивни модели на поведение. Реален напредък в справяне с насилието може да бъде постигнат само в резултат на прилагането на последователна и целенасочена политика, която се споделя и следва от цялата училищна общност и се подкрепя от всички отговорни институции.

Механизмът включва мерки и дейности за превенция и намеса, както и разписани механизми и отговорности за действие в ситуации на насилие.

Насилието между деца в училище обхваща широк спектър от прояви. То е явление със сериозни размери и оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на децата, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват. Последиците от насилието в училище са особено тежки и продължителни и оказват силно въдействие върху цялостното развитие на младата личност

Същност - тормозът е форма на насилие, която се определя като сбор от съзнателни негативни постъпки, които са дълготрайни, насочени към един и същ ученик от страна на един ученик или група. Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

Физически тормоз – например, блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;

Вербален тормоз – словесни изрази, които имат за цел да унижат и оскърбят детето на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите. Включва подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди;

Психически тормоз – например, подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене;

Социален тормоз – например, избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространение на зловни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз, изолиране;

Сексуален тормоз – представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смуцаваща, враждебна, деградираща (принизяваща), унизителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой

неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н. до по-екстремни форми на нападане и насилие.

Тормозът може да се случва както във физическата среда, така и във виртуалната среда (**кибертормоз**). Бурното развитие на електронните комуникации през последните години доведе до нарастване на проявите на насилие, които се извършват чрез интернет или мобилен телефон. Тук спада разпространяването на: - обидни, заплашителни и подигравателни текстови съобщения по мобилен телефон, електронните средства за комуникация или в социалните мрежи; - разпространяване на материали, които уронват достойнството на детето или го унижават: снимането на детето с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видеозапис в интернет или по други канали без негово съгласие, кражба на самоличност, разпространение на слухове в социалните мрежи др.

Тормозът, независимо от това как се упражнява, е деструктивен и опасен вид насилие. Следователно усилията за справяне с насилието от деца над деца в училище трябва да бъдат насочени към всички проявления на това явление, а не само към неговите физически форми.

Разпознаването на **физическото** насилие включва следните физически и поведенчески показатели:

- различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;
- неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едносрични отговори;
- безпокойство и крайности в поведението - от агресивност до пасивност;
- лоша представа за себе си - децата смятат, че са заслужили насилието;
- прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;
- влошаване на успеха от обучението и чести отсъствия от училище;
- чести отсъствия от определени часове, например физическо възпитание и спорт;

Разпознаването на **психическото** насилие включва следните физически и поведенчески показатели:

- детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;

- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;

- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;

- бягане и криене, включително зачестили бягства от училище;

- загуба на доверие, неучастие в общите занимания в училище, ниска самооценка;

- употреба на алкохол, медикаменти, самозанемаряване (постоянно обличане на едни същи дрехи или отказ да сресва косата си);

- психосоматични симптоми.

Разпознаването на **сексуалното** насилие включва както изброената по-горе симптоматика, така и различни прояви на сексуализирано поведение (имитация на сексуален акт, разголване, използване на език, свързан със сексуални действия и т.н., които са нехарактерни за съответната възрастова група деца).

ПРЕВАНТИВНИ МЕРКИ ЗА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ И ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА В СУ „ХРИСТО СМИРНЕНСКИ“-ГР.ХИСАРЯ

1. Функциониране на Училищен координационен съвет за справяне с насилието с ясни функции и делегирани отговорности
2. Изграждане на защитна мрежа
3. Изработване на план за противодействие на училищния тормоз.
4. Създаване на пространство, в което се говори открито за тормоза и се работи за формирането у децата на нагласи и социални умения, недопускащи насилие като например емпатия, толерантност и уважение към различията, решаване на конфликти и др.
5. Промени в ПДУ и провеждане на политика на нулева толерантност към насилието и тормоза.

ДЕЙНОСТИ ЗА СПРАВЯНЕ С ТОРМОЗА

Дейности на ниво клас/класна стая:

1. Форми на групова работа, дискусии, решаване на казуси, споделяне на опит, като се използват възможностите на часа на класа, предмети от задължителното учебно съдържание, различни извънкласни и извънучилищни дейности.

2. Извеждане на теми от учебното съдържание, които могат да се използват за работа и анализ по проблема насилие, свързани с правата на децата, ценностите, социалните роли, функционирането на групите и институциите и т.н.
3. Съвместна работа с МКБППМН – Хисаря, ЦОП – Хисаря и РУ „Полиция” – гр. Хисаря
4. В час на класа осъществяване на обучение на принципа на обучение от връстници.

Дейностите на ниво училище

1. Обобщаване на всички предложения за правила на поведение и ценности, направени от класовете и формулиране на общоучилищни ценности и правила, които да бъдат част от училищната политика;
2. Договаряне на единен механизъм, включително разписани ясни отговорности, за реагиране при всяка проява на тормоз и насилие;
3. Разработване приемане на промени в Правилника за дейността на училището и обсъждането им с училищната общност;
4. Прилагане на програми за развитие на личните и социалните умения на децата;
5. Подобряване на системата от дежурства с оглед обхващане на местата, в които на етапа на оценка е установено, че се извършва тормоза;
6. Подобряване на системата за съобщаване на случаи на тормоз (въвеждане на нови форми и канали, гарантиране на конфиденциалността);
7. Включване на експерти, родителите и самите ученици в процеса на създаване и реализирането на всички интервенции;
8. Използване на подхода за работа с връстници (peer education), които трябва да станат естествените помощници при реализирането на всички видове интервенции както по отношение на децата, които са обект на тормоз, така и по отношение на децата, които упражняват насилие;
9. Повишаване квалификацията на учителите за работа с програмите, включително реализиране на специализирани тренинги за определени категории от работещите в училище за справяне с критични ситуации и други;
10. Ясно разпределение на конкретни отговорности на всички възрастни в училището, вкл. дежурства на определени места;
11. Осигуряване на реални партньорства с външни на училището служби, организации и специалисти;
12. Насочване към основни здравни и социални услуги за децата и семействата.

Родителското съдействие

1. Създаване на информационна банка с родители - специалисти от областта на помагащите професии (психолози, социални работници, лекари, свещеници) или други професии, които могат да бъдат полезни, включително журналисти, спортисти, драматурзи, композитори, музиканти, художници и други, с чиято помощ могат да реализират ценни училищни инициативи и други;
2. Привличане на родителите в реализирането на училищните инициативи, свързани с превенцията на насилието в училище.
3. Поставяне и дискутиране в заседанията на Обществения съвет на теми, свързани с насилието и тормоза в училище и превенцията.

Въвеждане на защитната мрежа

Съгласно Закона за закрила на детето, чл. 7 (1) „Лице, на което стане известно, че дете се нуждае от закрила, е длъжно незабавно да уведоми дирекция „Социално подпомагане”, Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи.

(2) Същото задължение има и всяко лице, на което това е станало известно във връзка с упражняваната от него професия или дейност, дори и ако то е обвързано с професионална тайна”.

Намесата и справянето с конкретни ситуации на тормоз и насилие е част от цялостната политика на училището срещу насилието. Намесата на възрастните следва внимателно да се обмисли и планира. Тя трябва да бъде последователно прилагана от цялата училищна общност, за да бъде максимално ефективна.

**ТАБЛИЦИ ЗА КЛАСИФИКАЦИЯ НА ФОРМИТЕ НА ТОРМОЗ И
ПРЕДПРИЕМАНЕ НА СЪОТВЕТНИ ДЕЙСТВИЯ**

Ниво на тормоз	Отговор на училището	Документиране	Последователност на процедурите за интервенция
<p>ПЪРВО НИВО - НИСКО НАРУШАВАНЕ НА ПРАВИЛАТА:</p> <p>Форми на физически тормоз са например: леко удряне, бутане, щипане, драскане, дърпане на коса, хапане, подритване, замърсяване или разрушаване на нечия собственост.</p> <p>Форми на вербален тормоз са например: подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди, нецензурни/неприлични коментари;</p> <p>Форми на психически тормоз са например: омаловажаване, клюкарене, обиждане, осмиване, засрамване, подвикване, ругане, клеветене, измисляне на прякори.</p> <p>Форми на сексуален тормоз са например: показване на неприлични жестове и действия, вербален тормоз със сексуално съдържание, разпространение на истории и изображения със сексуален подтекст.</p> <p>Форми на кибертормоз</p>	<p>На първо ниво, по правило, действията се предприемат автономно от класен ръководител или учител заедно с родител, като се предприема педагогическа работа – индивидуално, за група ученици или за целия клас.</p> <p>При наличие на щети от материален характер – те се възстановяват.</p> <p>По изключение, ако насилственото поведение се повтаря, педагогическата работа не дава резултат, последствията са посериозни, ако се касае за насилие от страна на група към индивид или ако едно и също дете или ученик бива тормозено нееднократно в ситуации, класифицирани като първо ниво, то тогава следва се да</p>	<p>Ситуациите от първо ниво не се регистрират.</p>	<p>1) Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз – подробно информиране за случилото се от всички участници.</p> <p>2) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници.</p> <p>3) Уведомяване на родител</p> <p>4) Консултации - предприемане на индивидуални разговори с участниците.</p> <p>5) Мерки и действия от страна на класен ръководител – намиране на решение, което удовлетворява страните и служи за пример на наблюдателите.</p> <p>6) Мониторинг на предприетите мерки и действия.</p>

<p>са например: обидни обаждания и изпращане на обидни съобщения(SMS, MMS, съобщения в социалните мрежи, др.)</p>	<p>предприемат действия, предписани за ситуации от нива две или три.</p>		
<p>ВТОРО НИВО – ПОВТАРЯНЕ НА ЕДНИ И СЪЩИ НАРУШЕНИЯ НА ПРАВИЛАТА ИЛИ С ПО-СЕРИОЗНИ ПОСЛЕДИЦИ: Форми на физически тормоз са например: шамаросване, удряне, стъпкване или късане на дрехи, ритане, обграждане, плюене, отнемане и разрушаване на нечия собственост, дърпане на нечий стол изпод него, дърпане за уши или коса. Форми на вербален тормоз са например: подигравки, отправени пред целия клас или група, публично унижение, обиди; Форми на психически тормоз са например: изнудване, заплашване, несправедливо наказание, забрана за общуване, отхвърляне и манипулация. Форми на социален тормоз са например: интригантстване, разпространяване на слухове, публично отхвърляне и игнориране, неприемане, манипулиране и използване. Форми на сексуален тормоз са например: сексуално докосване, показване на порнографски</p>	<p>На второ ниво, по правило, действията се предприемат от класен ръководител, представител на координационния съвет и директор и задължително участие на родител.</p> <p>Ако присъствието на родител не е в най-добър интерес на детето, например би го наранил, застрашил безопасността му или би нарушил училищната процедура, директорът следва да се обърне към отделите за закрила на детето.</p> <p>Координационният съвет прави оценка на риска и се инициира индивидуална работа по случай.</p>	<p>Ситуацията на тормоз се описва в Дневника за ситуации на тормоз и се предприема работа по случай.</p> <p>Възстановяване на щети при наличие на такива.</p>	<p>1) Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз. 2) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници. 3) Уведомяване на ОЗД и/или органите на полицията при ситуации с по-сериозни последици по преценка на класния ръководител заедно с директора; Уведомяването е задължително и незабавно, когато се отнася до случаи на сексуален тормоз, проявяващи се в подтикване или принуждаване към сексуални действия. 4) Уведомяване на родител. 5) Консултации. 6) Мерки и действия - работа на координационния съвет: анализ на ситуациите от регистъра и предприемане на индивидуална работа по случай с ученик в риск от тормоз и разписване на индивидуална програма. Мониторинг на предприетите мерки и действия.</p>

<p>материали, показване на интимни части на тялото и сваляне на дрехи, подтикване или принуждаване към сексуални действия, заснемане в сексуални пози.</p> <p>Форми на кибертормоз са например: непоискано заснемане и разпространяване на снимки и видео, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи, заснемане без разрешение.</p>			
<p>ТРЕТО НИВО – ЗЛОУПОТРЕБА СЪС СИЛА, КАКТО И ПРИ ЕКСТРЕМНИ СИТУАЦИИ, В КОИТО СЪЩЕСТВУВА ОПАСНОСТ ЗА ЖИВОТА И ЗДРАВЕТО ИЛИ ЗА ТЕЛЕСНИЯ ИНТЕГРИТЕТ, ЗА КОЙТО И ДА Е ОТ УЧАСТНИЦИТЕ В СИТУАЦИЯТА:</p> <p>Форми на физически тормоз са например: сбиване, задушаване, събаряне, причиняване на изгаряния и други наранявания, намушкване с остър предмет, провесване от прозорец или високо място, лишаване от храна, излагане на ниски или високи температури и заплашване с оръжие.</p> <p>Форми на вербален тормоз са например: закани, заплахи, обиди, клетви, които накърняват сериозно достойнството, публично унижение и др.;</p>	<p>На трето ниво, по правило, уведомяването на ОЗД и/или органите на полицията става незабавно от служителя на училището, идентифицирал тормоза. Действията на ниво училище сепредприемат от директор заедно с координационния съвет със задължителното участие на родител и компетентни власти, организации и услуги (центрове за социална работа, здравни центрове, отдел закрила на детето, полиция и др.). Ако присъствието на родител не е в най-добър интерес на детето, например би го наранил, застрашил безопасността му или би нарушил училищната процедура, директорът</p>	<p>Ситуациите на тормоз от трето ниво се описват в Дневника за случаи на тормоз, като по тях се предприема интензивна работа по случая, включваща всички участници, правят се оценки на потребностите и план за действие, както и се инициират процедури в съответствие със закона. Ако друга организация или услуга е въввлечена в работата с ученика, училището установява връзка с тези</p>	<p>1)Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз и незабавно уведомяване на ОЗДи/или органите на полицията.</p> <p>2)Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участниците.</p> <p>3)Уведомяване на родител. 4)Консултации-предприемане на индивидуални разговори с участниците.</p> <p>5) Мерки и действия от страна на координационния съвет, интензивна работа по случай, информиране и насочване към други служби и/или услуги от страна на директора.</p> <p>6) Мониторинг на предприетите мерки и действия.</p>

<p>Форми на психически тормоз са например: сплашване, изнудване със сериозни заплахи, насилствено отнемане на пари и вещи, ограничаване на движението, склоняване за употреба на наркотични и други психотични вещества, включване в деструктивни групи и организации.</p> <p>Форми на социален тормоз са например: заплахи, изолация, групово измъчване на индивид или група и организиране на затворени групи (банди), последиците от които нанасят други.</p> <p>Форми на сексуален тормоз са например: съблазняване от друго дете или възрастен, злоупотреба с власт при подстрекаване, изнудване, склоняване и/или принуждаване към сексуални действия, блудство, изнасилване, кръвосмешение.</p> <p>Форми на кибертормоз са например: повторно действие на непоискано заснемане и разпространяване на снимки и видеозаписи, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи, заснемане без разрешение, заснемане на сцени на насилие, разпространение на записи и снимки на детска порнография.</p>	<p>следва да информира центъра за социална работа, отделите за закрила на детето и/или полицията.</p> <p>Отговорът на училището може да включва насочване към местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните и полицията, ОЗД и община по силата на координационния механизъм; съставяне на Протокол за тормоз и възстановяване на щетата; включване на учениците в допълнителни програми, насочване към услуги от общността.</p>	<p>организации или услуги и хармонизира дейностите.</p>	
---	---	---	--

АЛГОРИТЪМ
ЗА ПРИЛАГАНЕ НА МЕХАНИЗМА ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА
УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ МЕЖДУ ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В
СУ „ХРИСТО СМИРНЕНСКИ”
ГР. ХИСАРЯ

Алгоритъмът разписва конкретни задачи и съответните им срокове с оглед на реализирането на **дейностите по превенция и интервенция** съгласно Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище:

1. Запознаване на педагогическия и непедагогическия персонал с формите на насилие, с Механизма, с Правилата и Процедурите за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище (педагогически персонал-на педагогически съвет, непедагогически персонал-на общо събрание)

Срок: *месец септември 2020г*

2. Запознаване на учениците и родителите с формите на насилие, с Механизма, с Правилата и Процедурите за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище (учениците –в Час на класа, родителите-на родителска среща).

Срок: *месец октомври 2020г*

3. Определяне на Координационен съвет със заповед на директора на училището.

Срок: *до 15 септември 2020г*

4. Извършване на оценка на тормоза между децата и учениците в училището в началото и в края на учебната година от класните ръководители.

Срок: *за началото на учебната година –до втората седмица на месеца октомври, и за края на учебната година –месеца април-май, непосредствено преди приключване на учебния процес за съответния етап на образование.*

5. Анализ и обобщаване от Координационния съвет на резултатите от оценката в резултат на изследването.

Срок: *за началото на учебната година –до края на месеца октомври, и за края на учебната година –до края на месеца май-юни, след приключване на учебния процес за съответния етап на образование*

6. Запознаване на заинтересованите страни с обобщените резултати и обсъждане на необходимостта от предприемане на конкретни мерки и действия.

Срок: *първата седмица на месеца ноември, втората седмица на месеца юни*

7. Разработване от Координационния съвет на план за съответната учебна година за противодействие на училищния тормоз, който се утвърждава от директора на училището.

Срок: *месец септември 2020*

8. Въвеждане на Дневник за случаите на тормоз.

Срок: *15 септември 2020г*

8.1. Дневникът има за цел да подпомогне процеса на координация и комуникация в училище във връзка с осъществяването на цялостна училищна политика за противодействие на училищния тормоз;

8.2. В дневника се документират ситуациите, съответстващи на Класификацията на нивата и формите на тормоз, и предприемането на съответните действия (съгласно Таблицата от Механизма), които изискват намесата на координационния съвет;

8.3. Всяка описана в дневника ситуация, съдържа следната информация: дата; какво се е случило – кратко описание на случая, кога се е случило, кои са участниците; кой служител е регистрирал ситуацията – име и подпис; какво е предприето като действия (намеса, превенция); кои отговорни участници са информирани (институции, органи, родители), как е приключила ситуацията или на какъв етап е и какво предстои;

8.4. Координационният екип анализира ситуацията и определя необходимостта от индивидуална работа по случай с ученик, чиято координация се осъществява от секретаря на Координационния съвет.

8.5. Дневникът за случаите на тормоз се съхранява при Директора, заедно със съпътстващата документация.

Срок: *целогодишен*

9. Изготвяне на годишен отчетен доклад на координационния съвет до директора на училището.

Срок: *края на учебната година –месец май-юни, след приключване на учебния процес за съответния етап на образование.*

УЧИЛИЩЕН КООРДИНАЦИОНЕН СЪВЕТ ЗА СПРАВЯНЕ С НАСИЛИЕТО

1. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Настоящият координационен съвет за справяне с насилието е приет на Педагогически съвет, Протокол № 10/14.09.2020 г.

2. СЪСТАВ НА СЪВЕТА:

Председател: Тихомир Стоянов

Секретар: Д. Радева

Членове: Н. Кацарска

Д. Петрова

Румяна Цъцарова – председател на Обществен съвет

3. ЦЕЛИ

1. Осигуряването на условия за ефективно упражняване на правата на учениците, като условие за свободното и пълноценното им личностно развитие.
2. Предотвратяване и противодействие на тормоза в училище.
3. Намаляване на проявите на насилие сред подрастващите в училищното общуване чрез превенция и изграждане на училищна среда на ненасилие и толерантност с участието на цялата училищна общност.

4. ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА КООРДИНАЦИОНЕН СЪВЕТ ЗА СПРАВЯНЕ С НАСИЛИЕТО

1. Да популяризира сред всички служители и ученици притите правила за действие при сигнал за насилие или дете в риск от насилие, като постави схемата за действие при сигнал за насилие или дете в риск на информационно табло.
2. Да регистрира всички ситуации на тормоз и насилие
3. Да информира съответните служби за случаите в училище
4. Да подава в срок сигналите в Дирекция „Социално подпомагане”, ДА „Закрила на детето” или МВР
5. Да изгради съвет на родителите
6. Да организира обучение за новоназначени служители по проблемите на насилието и агресията
7. Осигурява материали по темата в училището